

การสื่อสารเชิงพุทธในวิถีชีวิตของสังคมล้านนา
Buddhist communication in the lifestyles of Lanna society

วุฒิ หมั่นสิน

Mr.Wutti Meansin

สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Thai language teaching of MCU, Buddha Chinarat Buddhist College

sompong.tha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

สังคมล้านนาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขาและที่ราบระหว่างภูเขา มีป่าไม้มาก จึงเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ทิวเขาที่สำคัญในภาคเหนือ ได้แก่ ทิวเขาแดนลาว ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า ตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทิวเขาถนนธงชัย เป็นทิวเขาที่ต่อจากทิวเขาแดนลาวทอดลงไปทางใต้ กั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่า ตั้งแต่เขตจังหวัดตากถึงจังหวัดกาญจนบุรี วิถีชีวิตชุมชนคนล้านนา ได้พึ่งพาอาศัยใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำนั้น จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของชาวล้านนาต้องรักษาและดูแลต่อไป วิถีชุมชนล้านนากับการสื่อสารตามทางพระพุทธศาสนาจึงนำหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปรับใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันและของสังคมล้านนาต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงพุทธ,วิถีชีวิต, สังคมล้านนา

Abstract

Lanna society, most of which are mountainous areas and plains between the mountains. There is a lot of forest which is the source of many important rivers such as the Ping, Wang, Yom and Nan. The important mountains in the north are the mountains of Laos, which separates the border between Thailand and Myanmar from Chiangmai province to Maehongson province. Thongchai Mountain Road is a mountain range that continues from the mountain range in Laos, extending to the south border between Thailand and Myanmar from Tak province to Kanchanaburi province. Way of life of Lanna community relies on the use of the water source which it is an important duty of the Lanna people to maintain and take care of. Therefore, way of life of Lanna community and communication according to Buddhism, the principles of Dharma and teachings of the Lord Buddha were applied in the communication in daily life and of Lanna society.

Key words; Buddhist communication, way of life, Lanna society

บทนำ

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลกนี้ พุทธจริยวัตรของพระพุทธเจ้า คำสั่งสอนของพระองค์ ได้ครอบคลุมถึงการสื่อสาร ทฤษฎีการสื่อสาร ของมนุษย์ในด้านการสื่อสาร การรับสารการพูด การฟัง : การได้ดูได้เห็นแบบอย่าง ทั้งพระพุทธเจ้าองค์ศาสดา และเหล่าสาวก โดยการสื่อสารให้ได้เกิดความรู้ทาง ปัญญา มีความเชื่อ เป็นไปตามหลัก ทฤษฎีของการสื่อสาร ซึ่งหลักการทฤษฎีเหล่านี้เกิดมาไม่ร้อยปี มาנייםเอง แต่พระพุทธเจ้าเหล่าพระสาวก ตลอดจน พระธรรมที่เหล่าบรรดาพุทธบริษัทต่างยอมรับ และสืบยึดถือปฏิบัติมาตราប់ทุกวันนี้ พระพุทธศาสนาได้เสนอหลัก ทฤษฎีการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีองค์ธรรมบารมีมากก็สามารถบำเพ็ญให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน อันเป็นการละหมดจด อย่างสิ้นเชิงจากอาสวะกิเลส เมื่อความรู้ที่เป็นหลักธรรมนี้ประเสริฐยิ่งนัก พระพุทธเจ้า เห็นถึง ประโยชน์ อันจะพึงเกิดแก่โลก จึงได้นำหลักธรรม ที่จะพึงปฏิบัติได้ สาธยายสื่อถึงพุทธบริษัทของพระองค์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายในชมพูทวีป เป็นที่ประจักษ์แห่งความเจริญมั่นคงและ เป็น หลักธรรมที่ผู้นำหลักธรรมไปปฏิบัติจนบรรลุสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา การที่พระองค์ได้ปฏิบัติ พุทธกิจเป็นเวลานาน 45 ปี ความเจริญมั่งคั่งทางพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไป จนกระทั่งได้มีการถวายพระนามว่า พระพุทธเจ้า ทรงเป็นครู ผู้สอน เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นเรื่องที่น่าขบคิดต่อไปว่า พระพุทธเจ้าทรงประกาศ พระศาสนาเช่นไร ทรงใช้พุทธวิธีอะไร ในการประกาศพระศาสนา พระองค์รู้หลักทฤษฎีการสื่อสาร ซึ่งศาสตร์นี้เพิ่งมี มาไม่กี่ร้อยปีมานี้เอง ได้อย่างไร พระองค์ทรงใช้สื่ออะไรในการสอน ในการชักจูงโน้มน้าวให้คนยุคนั้น ยอมรับนับถือ ในธรรม ของพระพุทธเจ้าทั้งๆ ที่ธรรมะของพระองค์มีความลึกซึ้ง พระองค์สื่อสารอย่างไรพระองค์ใช้พุทธวิธีการ สื่อสารอย่างไร เป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อไป

ความหมายและความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

1. การสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาด้านต่างๆ เนื่องจากการสื่อสารถือ ได้ว่า เป็นตัวนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม การสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล จึงเป็นปัจจัยสำคัญใน การพัฒนา เพราะเป็นกระบวนการที่จะนำเอาความรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องราว หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นมาสู่ ประชาชน เป็นเครื่องมือกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความรู้ เกิดความเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร อันจะเป็นผลให้ประชาชนมีการยกระดับจิตใจ ของตนให้สูงขึ้นมีคุณภาพและมีความสุขมากยิ่งขึ้น

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเพื่อการสื่อสาร

แม้ว่ากาลเวลาจะผันเปลี่ยนไปก็ยุคสมัยก็ตามหลักสัจธรรมความจริงตามเหตุปัจจัยก็ยังคงเป็นเช่นเดิม รอแต่ความหาบารุชผู้เต็มเปี่ยมด้วยพระบารมีที่ได้ทรงสั่งสมมาแสนนานจะมา ค้นพบ วาระนั้นจะมาถึงได้ก็ต่อเมื่อมีการ อุบัติขึ้นของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ อริยสัจธรรม เพื่อยังประโยชน์สุขแก่สัตว์โลกทั้งหลาย โดยที่ พระองค์ได้ทรงวางหลักสำคัญแห่งการสื่อสาระธรรมของพระองค์ ที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ ดังมีใจความโดย สมบูรณ์ ดังนี้

ความอดทนคือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพาน เป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ถือว่าเป็นสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึง

พร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิตนี้คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ภาษาและการสื่อสารทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่างๆ

การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมีภาษา เป็นองค์ประกอบหนึ่ง อยู่ภายใต้สาร เนื้อหาของสาร คือ ความคิดที่ถกแถลงออกมาเป็นเรื่องราว ความคิดนั้นไม่สามารถถ่ายทอดได้ถ้าไม่มีภาษา ภาษานั้นเป็นสื่อที่จะให้เนื้อหาเกาะเกี่ยวไปยังผู้รับสารให้เกิดความเข้าใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าภาษา คือ ตัวสารนั่นเอง มีผู้กล่าวว่าภาษาที่ใช้คือ หัวใจของการสื่อสารหมายความว่า ผู้ใช้ภาษาควรตระหนักในบทบาทและความสำคัญของภาษาที่มีต่อการสื่อสารของมนุษย์ เป็นส่วนช่วยให้เนื้อหาที่จะสื่อสารเป็นที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันได้ สารทุกชนิดไม่ว่าจะสั้นยาวมากน้อยเพียงใดก่อนที่คนเราจะสามารถรับรู้จนทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันได้นั้น จะต้องส่งมาในรูปของภาษาหรือสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง สารจะปรากฏขึ้น โดยตัวของมันเองแท้ๆ ไม่ได้ในการสื่อสารนั้น ผู้รู้ได้กล่าวเอาไว้ว่า ภาษา คือ พาทะให้เนื้อหาของสารเกาะเกี่ยวจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร ผู้ผลิตภาษา คือ ผู้ส่งสารภาษาที่ออกมาจะดีไม่ได้อยู่ที่ทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสาร แต่ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับผู้รับสารด้วย เพราะผู้ส่งสารเลือกใช้ภาษาในการเสนอสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร เหมาะสมกับความรับรู้และทักษะการใช้ภาษาของผู้รับสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารที่ดั้นด้นต้องพูดจาภาษาเดียวกับผู้รับสาร คือ ต้องเรียนรู้ภาษาของผู้รับสารนั่นเอง

มนุษย์มีวิวัฒธรรมที่มีการถ่ายทอดมายาวนานแล้ว กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่ามนุษย์ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ คาดว่าเกิดก่อนเมื่อ ค.ศ. 35,000 ปี ได้สื่อแสดงความคิด ความอ่าน ความรู้สึกออกมาทางสัญลักษณ์และภาษา ภาษา จึงเป็นทางที่จะสื่อเจตนาของตัวเองออกมา เพื่อบอกให้คนอื่นได้รู้ได้เข้าใจถึงความจริงภายใน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและความจริงใจต่อกัน ปัญหาที่คนรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจ คือ การแสดงออกในด้านความคิด ทักษะความคิด ความเชื่อ ความต้องการ อารมณ์ความรู้สึกที่ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันและกันในกลุ่มหรือนอกกลุ่มของตน โดยอาศัยภาษาสัญลักษณ์เป็นสื่อกลาง คือ การสื่อสารโดยเฉพาะภาษาทางศาสนา ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในหลักภาษา และความหมายก่อนสื่อสาร ภาษาธรรมชาติที่คนไทยได้ฟังนั้น มีหลายคำที่ซ้ำซ้อนกับภาษาที่คนทั่วไปใช้ แต่แปลกกันคนละทาง (ความหมาย) โดยมากใช้ใน ความหมายทางรูปธรรม ส่วนภาษาธรรมชาติกลับใช้ในทางนามธรรม

การใช้ภาษาและการสื่อสารเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหลายปัจจัย ส่วนหนึ่ง คือ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของพระพุทธเจ้า โดยพระองค์ได้ใช้พุทธวิธีที่จะเข้าถึงผู้คน ในระดับต่างๆ ได้เข้าถึง เข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีทั้งที่สมัยนั้น ยังมีเจ้าลัทธิมากมาย ได้มีการโต้ว่าที่ ปะทะวาทะ จนพระองค์ได้ชื่อว่า สัตถาเทวะมนุสสานัง เป็นครูสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ประเด็นคำถาม ก็คือ พระองค์ใช้ภาษาอะไรในการสื่อสาร ให้กับคนสมัยนั้น คำตอบประเด็นมีอย่างเดียว คือ พระองค์ใช้ภาษาบาลี ซึ่งเรื่องนี้ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และศึกษาค้นคว้ากันต่อไป เพราะการใช้ภาษาในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า แม้จะเป็นเรื่องที่ถูกถกเถียงกันแต่ยังเชื่อว่าการใช้ภาษาในครั้งพุทธกาลว่ามีหรือไม่ พระองค์ใช้ภาษาใดในการสั่งสอนสาวกและประชาชนทั่วไป และพระองค์

ทรงแก้ปัญหาอย่างไร ซึ่งจะเป็นแบบแผนในการนำมาเป็นบรรทัดฐานในการแก้ปัญหาในปัจจุบันสืบไป ปัญหาที่เป็นจุดค้นคว้า หาคำตอบ คือ พระพุทธองค์ทรงรู้ภาษาต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างไร หรือใช้ภาษาของคนต่างที่ได้อย่างไร พระองค์ใช้ภาษาใด เป็นภาษากลางในการถ่ายทอดธรรมะให้คนฟังเข้าใจ เพราะในสมัยนั้นเชื่อว่าแต่ละเผ่า แต่ละแคว้นคงใช้ภาษาต่างกัน เสถียร โพธิ์นันทะ กล่าวยืนยันว่า “พระพุทธเจ้ามิได้ใช้ภาษามครในการเผยแผ่ธรรมะภาษาเดียว เหตุผล คือ

- (1) ในสมัยนั้นแคว้นต่าง ๆ มีภาษาเป็นของตัวเองคงไม่เข้าใจภาษาอื่น ๆ มากนัก
- (2) ก่อนพระองค์จะออกผนวช ได้ศึกษาศิลปะวิทยาการมากมาย

จึงเป็นไปได้ว่า พระองค์ย่อมรู้และเข้าใจภาษาอื่นได้โดยไม่ต้องสงสัย นั่นก็เพราะว่า ประเทศอินเดียในสมัยนั้น มีภาษาใช้มากมาย กรูณา กุศลาสัย กล่าวว่า อินเดียมีภาษาที่ใช้กันอยู่ เป็นทางการ 15 ภาษาแต่ละภาษามีอักษรเป็นของตัวเอง ซึ่งส่วนมากมาจากอักษรเทวนาครี อย่างไรก็ตาม การชี้ชัดว่าพระพุทธองค์ใช้ภาษาบาลีทั้งหมดนั้น ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งผู้รู้ทางภาษาก็ยังแสดงความเห็นว่า พระพุทธเจ้าน่าจะใช้ภาษาถิ่น หรือ ภาษาสันสกฤตด้วย

การสื่อสารผ่านสื่อทางพระพุทธศาสนา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองแผ่ขยายไปทั่วโลก พระพุทธศาสนา ได้ใช้สื่อต่างๆ ในการเผยแผ่ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางเทคโนโลยี สื่อทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน โดยเมื่อสื่อศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่ได้พบเห็นก็จะทำให้ผู้ที่ได้ศึกษาสามารถบอก และอธิบายสื่อทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง โดยสื่อทางศาสนาจะแสดงเป็นสื่อสัญลักษณ์บ้าง สื่อศิลปกรรม สื่อสถาปัตยกรรม สื่อประติมากรรม สื่อวรรณกรรม โดยสื่อประเภทดังกล่าวจัดว่า เป็นภาษาของการสื่อสารประเภทหนึ่ง คือ การสื่อสารประเภท อวัจนภาษา หมายถึง สื่อใดๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งไม่ต้องอาศัยคำพูดเป็นสื่อ แต่ก็สามารถ ทำความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ อาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

1) สื่อบุคคล ได้แก่ การสื่อสารด้วยอากัปกริยา การเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือการ แต่งกาย เป็นต้น แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นโดยปราศจากการใช้คำพูดใดๆ ก็ตาม

2) สื่อสัญลักษณ์ ได้แก่ สัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายต่างๆ เป็นตัวกลาง หรือพาหะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งสามารถแปลความหมายได้โดยตรงจากสื่อ โดยมีการตกลง กันไว้ก่อนและยอมรับในความหมายร่วมกัน เช่น สัญลักษณ์จรรยา เสียงนกหวีดหรือป้ายห้ามจอด เป็นต้น สื่อสัญลักษณ์เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้ การยอมรับในความร่วมกันอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวิวัฒนาการในแต่ละยุคสมัย

3) สื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ การที่ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ทศนคติ ศาสนา แนวความคิดเกี่ยวกับตนเอง มวลมนุษย์ และสรรพสิ่งในโลก เป็นต้น ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในรูปของพฤติกรรม และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามแต่สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น วัฒนธรรมการแต่งกายของไทย อย่างชุดไทยจิตรลดา การนุ่งโจงกระเบน หรือ ศาสนพิธี เป็นต้น สื่อทางวัฒนธรรมนี้ยังครอบคลุมถึงทัศนคติ ค่านิยม และชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนเจ้าของ วัฒนธรรมนั้นๆ ที่แสดงออกผ่านสื่อพื้นบ้าน เช่น ศิลปะหัตถกรรม ดนตรี ฯลฯ ตลอดจนสื่อ ทัศนศิลป์ ซึ่งมีทั้งเพื่อจรรโลงใจ และเพื่อการพาณิชย์ ทั้งนี้ นอกจากการใช้ธรรมชาติของสื่อ เป็นเกณฑ์ในการจำแนกแล้ว รูปแบบและสถานการณ์ก็เป็นเกณฑ์อีกชนิดที่นิยมเพราะสามารถเป็นตัวกำหนดสื่อที่ใช้ในการสื่อสารให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น

พุทธวิธีในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า

พุทธวิธีในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า พระองค์ใช้รูปแบบที่ต่างกัน ทั้งนี้ เพราะพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ทรงเข้าใจหลักทฤษฎีในการสื่อสารเป็นอย่างดี พระองค์จะสื่อสาร เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระองค์ทรงรู้วิธีการวิเคราะห์ทฤษฎีองค์ประกอบของการสื่อสารได้อย่างแตกฉาน

ดังนั้น เพื่อความเข้าใจและศึกษาในทฤษฎีการสื่อสารกับพระพุทธศาสนาที่มีพุทธวิธี ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง ในบทนี้เราจะศึกษาตามทฤษฎีองค์ประกอบของการสื่อสารว่า พระพุทธศาสนามีพุทธวิธีการสื่อสารอย่างไร ตามหลักการขององค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสาร (sender)

ผู้ส่งสาร หมายถึง พระพุทธเจ้า พุทธสาวก พระสงฆ์ผู้ประกาศศาสนา หรือผู้ประกาศ ศักดิ์ธรรม ผู้ส่งสารตามแนวพุทธคุณ พระพุทธเจ้า องค์ศาสดาของพระพุทธศาสนามีคุณสมบัติ หรือมีพุทธคุณ 4 ประการ

(1) อรหะ เป็นพระอรหันต์ คือ เป็นผู้บริสุทธิ์ โกลจากกิเลส ทำลายกำแพงสังสารจักร ได้แล้ว เป็นผู้ควรแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ควรได้รับความเคารพบูชา เป็นต้น

2) สมมาสมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง

3) วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา คือ ความรู้ และจรณะ คือ ความประพฤติ

4) สุกโต เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว คือ ทรงดำเนินพระพุทธริยาให้เป็นไปโดยสำเร็จ - ผลด้วยดี พระองค์เองก็ได้ตรัสรู้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญพุทธกิจก็สำเร็จประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่ชนทั้งหลายในที่ที่เสด็จไป และแม้ปรินิพพานแล้ว ก็ได้ประดิษฐานพระศาสนาไว้ เป็นประโยชน์แก่มหาชนสืบมา

5) โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก คือ ทรงรู้แจ้งสภาวะอันเป็นคติธรรมตาแห่งโลก คือ สังขารทั้งหลาย ทรงหยั่งทราบอริยาศัยสันดานแห่งสัตว์โลกทั้งปวง ผู้เป็นไปตามอำนาจแห่ง คติธรรมตาโดยถ่องแท้ เป็นเหตุให้ทรงดำเนินพระองค์เป็นอิสระพ้นจากอำนาจครอบงำแห่ง คติธรรมตานั้นและทรงเป็นที่พึ่งแห่งสัตว์ทั้งหลายผู้ยังจมอยู่ในกระแสโลกได้

6) อนุตตรโร ปุริสทมมสารถิ เป็นสารถิฝึกบรูษที่ฝึกได้ไม่มีใครยิ่งกว่า คือ ทรงเป็น ผู้ฝึกคนได้ดีเยี่ยม ไม่มีผู้ใดเทียมเท่า

7) สดถา เทวมนุสสานัน เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

8) พุทโธ เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว คือ ทรงตนเองจากความเชื่อถือและข้อปฏิบัติ ทั้งหลายที่ถือกันมาผิดๆ ด้วยทรงปลุกผู้อื่นให้พ้นจากความหลงมกมายด้วย อนึ่ง เพราะไม่ติด ไม่หลง ไม่หวั่นกังวลในสิ่งใด ๆ มีการคำนึงประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น จึงมีพระทัยเบิกบาน บำเพ็ญ พุทธกิจได้ถูกต้องบริบูรณ์ โดยถือธรรมเป็นประมาณ การที่ทรงพระคุณสมบูรณ์เช่นนี้และทรงบำเพ็ญพุทธกิจได้เรียบริบูรณ์บริบูรณ์เช่นนี้ ย่อมอาศัยเหตุ คือ ความเป็นผู้ตื่นและย่อมให้เกิดผล คือ ทำให้ทรงเบิกบานด้วย

9) ภควา ทรงเป็นผู้มีโชค คือ จะทรงทำการใด ก็ลุล่วงปลอดภัยทุกประการ หรือ เป็นผู้จำแนกแจกธรรมผู้ส่งสารตามแนวพุทธศต การสื่อสารทางพระพุทธศาสนาที่มาใช้กับพระสงฆ์ที่เป็น ผู้ส่งสารใช้วิธีการเทศน์ การแสดงธรรมะที่มีข้อมูลโดยการยกเอาธรรมะจากพระไตรปิฎกและ ชาดกมาแสดงอย่างกลมกลืน

การที่พระสงฆ์จะเข้าถึงเป้าหมายของการเป็นผู้แตกฉานในเรื่องการแสดงธรรม หาเป็นการทำได้ง่าย ๆ ไม่แต่ต้องอาศัยการศึกษาเพื่อเก็บสะสมวัตถุดิบ คือ วิชาความรู้ในด้านต่างๆ อันได้นามว่า ศาสตร์ เมื่อมีความรู้พอแล้วจึงสามารถใช้ศาสตร์เหล่านั้นให้ออกมาเป็น ศิลปะในการสื่อสาร ศาสตร์ที่ต้องศึกษา คือ ปรีชา วรรณศิลป์ คือ ปฏิบัติแต่บนเส้นทางจาก ปรีชาสู่ปฏิบัติ ทั้งสองฝ่ายจะต้องผ่านขั้นตอนมากพอสมควร ในด้านศาสตร์หรือปรีชา ผู้สื่อสารจำเป็นจะต้องผ่านขั้นตอนที่เรียกว่า “พหุสูต” คือ

- 1) สูต มีการศึกษาทางประสาทสัมผัสในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนา
- 2) ธตา สามารถทรงจำเรื่องที่ตนได้ผ่านพบมาทางประสาทสัมผัส
- 3) วจสา ปรีชา สามารถท่องจำเรื่องได้โดยเฉพาะที่เป็นหลักวิชา
- 4) มนसानเปกขิตา นำเรื่องเหล่านั้นมาคิดให้เกิดความเข้าใจโดยอาศัยหลักการ อ่างอิง
- 5) ทิฏฐิยา สุปฏิวิธธา เข้าใจเรื่องเหล่านั้นสามารถขบคิดเรื่องเหล่านั้นด้วยความ คิดเห็นของตน

ผู้ส่งสารตามแนวสัปปริสธรรม 7

ผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ ควรเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 7 ประการ ที่เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ดังต่อไปนี้

- 1) ฐัมมัญญตา เป็นผู้รู้ธรรมะ คือ หลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่องที่จำสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน
- 2) อัถถัญญตา เป็นผู้รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goaloriented)
- 3) อัถตัญญตา เป็นผู้รู้จักตนเองรู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่พร้อมอย่างไร การรู้จักตนเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง
- 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไป ผู้รับสาร ก็รับไม่ได้ หากน้อยไปก็ไม่เพียงพอ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency) คือ ไม่ส่งสาร ซ้ำซากมากเกินไป น้อยเกินไป จึงเป็นคุณสมบัติประการสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ส่งสาร
- 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้จักเวลาในการสื่อสารว่า เวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการสื่อสารมวลชน นอกจากการสื่อสารนั้น จะไม่ประสบความสำเร็จแล้ว บางที่ยังอาจมีเรื่องมีราวตามมาด้วย หากเราย้อนดูประวัติศาสตร์ แม้แต่ นักวิทยาศาสตร์ดั่งๆ ของโลก ยังต้องได้รับโทษจากการประกาศ สัจธรรมในเวลาที่ไม่เหมาะสม
- 6) ปริสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ในทางนิเทศศาสตร์ เรียกว่า รู้จักกลุ่ม ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมาย
- 7) บุคคลโรปรัญญตา เป็นผู้รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า ผู้รับสารแต่ละคน แต่ละกลุ่มมีลักษณะจำเพาะเป็นของตนเอง มีจริต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับสารมากน้อย แคไหนเพียงใด การที่ผู้ส่งสารทราบความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้

ความสัมพันธ์ผู้ส่งสารและผู้รับสารเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนาได้นำเสนอแนวความคิดความสัมพันธ์ผู้ส่งสารกับผู้รับสารว่า ผู้ส่งสารที่ดีหรือส่งสารประสบความสำเร็จ ซึ่งยังต้องมีทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ เรียกว่า “กัลยาณมิตร” ดังนี้

1. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ขวนให้ผู้ฟังอยากสนใจที่จะซักถาม
2. ครุ เป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะชวนให้เกิดความอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย
3. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอเป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้
4. วัตตา เป็นนักพูด โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ
5. ว่าจะนักรชโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำโต้เถียง คำล่วงเกิน คำดักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนได้ไม่เพื่อหมาย ไม่เสียอารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจากลัทธิภายนอกมาขัดขวางงานเผยแพร่
6. คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย นักเผยแพร่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลายๆ อย่างและต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแพร่แบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม
7. โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะหรือแนะนำที่ไม่ใช่ทาง (ดี) ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปนอกพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูงแนะนำในทางที่ถูกที่ควร

สาร (message) ธรรมะ

องค์ประกอบของสารตามแนวพุทธศาสตร์หมายถึง สาร หรือธรรมะที่จะส่งไปยังผู้รับสารหรือธรรมะจะต้องเป็นสารที่มีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ

1. สัจจะ คือ สารหรือสิ่งที่นำเสนอต่อผู้รับสารต้องเป็นเรื่องจริง คือ เป็นความจริง 2 ประการ ได้แก่
 - ก. สมมติสัจจะ “ (ความจริงโดยสมมติ, ความจริงที่ถือตามความกำหนดตกลงกันไว้ของ ชาวโลก เช่นว่าคน สัตว์ โຕะ หนังสือ เป็นต้น : Conventional truth)
 - ข. ปรมัตถสัจจะ (ความจริงโดยปรมัตถ์, ความจริงตามความหมายขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะและเท่าที่จะกล่าวถึงได้ เช่นว่า รูป นาม เวทนา จิต เจตสิก เป็นต้น : absolute truth)
2. ตถตา คือ สารนั้นต้องจริงแท้ ที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสาร
3. กาละ คือ สารหรือเรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลา
4. ปิยะ คือสาร หรือเรื่องที่เสนอต้องเป็นเรื่องที่ผู้รับสารพอใจ ชอบใจ และสารนั้นเป็นสารอันเป็นที่รักทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร
5. อัถละ คือ สารหรือเรื่องที่เสนอนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร และส่วนรวม

สารหรือหลักธรรมที่จะนำไปเผยแพร่หรือสื่อสารแก่พุทธบริษัทในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ในหลักการว่า สารที่ดีผู้ส่งสารควรพิจารณาถึงวิธีการนำไปสื่อสารหรือหลักวิธีการนำธรรมไปสอนควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่ายเข้าใจกันอยู่แล้ว ไปยัง สิ่งที่ยังไม่รู้เห็นได้ยาก หรือยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ 4 ทรงนำเอาทุกข์ อันเป็นตัวปัญหาขึ้น แสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่ายเข้าใจง่าย (ตัวอย่างเช่น เกิดเป็นทุกข์ แก่เป็นทุกข์ เป็นต้น) จากนั้น ก็สืบสาวไปหาเหตุของทุกข์ แล้วโยงให้เข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมบอกหนทางว่า จะดับทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้น ได้อย่างไร
2. สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ การสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบ อนุพัทพิทกถา ไตรสิกขา 3 เป็นต้น โดยท่านเปรียบเทียบเหมือนการเดินทางลงสู่ทะเล
3. สอนด้วยอุปกรณเสริม ยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อให้ผู้ฟังเห็นด้วยตา ฟังด้วยหู เลยที่เดียว เช่น สอนพระนันทะ โดยการทรงนำไปชมนางฟ้าอัปสรที่สวยงาม เนื่องจากท่าน เป็นคนรักสวยรักงาม เป็นต้น
4. สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมา หรือ สอนออกนอกเรื่อง
5. สอนมีเหตุผล ผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้
6. สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็นสิ่งที่เขาอยากรู้ไม่ได้สอนทุกเรื่อง เช่น สอนไปไม้กำมือเดียว
7. สอนสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์สาระแก่ผู้ฟัง

สื่อหรือช่องทาง (media or channel)

พระพุทธศาสนาเมืองคัมภีร์ประกอบของการสื่อสาร ที่สื่อ หรือช่องทางว่า ผู้ส่งสารจะต้องส่งสารหรือข้อมูล หลักธรรมผ่านช่องทาง ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า आयตนะ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ आयตนะภายใน และ आयตนะภายนอก ซึ่งช่องทางและสื่อสัมพันธ์กัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

อายตนะภายใน 6 (ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้, แตนต่อความรู้ฝ่ายภายใน – internal sense - fields) บาลี เรียกว่า อัชฌัตติกายตนะ

๑. จักขุ (จักขุ, ตา – the eye)
๒. โสตะ (หู - the ear)
๓. ฆานะ (จมูก – The nose)
๔. ชิวหา (ลิ้น - the tongue)
๕. กาย (กาย – the body)
๖. มโน (ใจ – the mind)

อายตนะภายนอก 6 (เชื่อมต่อให้เกิดความรู้, แตนต่อความรู้ฝ่ายภายนอก – external sense – fields) บาลีเรียก พาหิรายตนะ

1. รูปะ (รูป, สิ่งที่เห็น หรือ วัณณะ คือ สี – form; visible objects)
2. สัทตะ (เสียง – Sound)
3. คันธะ (กลิ่น – smell; odor)
4. รสะ (รส – taste)
5. โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย, สิ่งที่ถูกต้องกาย – touch; tangible objects)
6. ธรรม หรือ ธรรมารมณ (อารมณ์ที่เกิดกับใจ, สิ่งที่ใจนึกคิด - mind - objects) ความสัมพันธ์

อายตนะภายในภายนอกกับการสื่อสาร

ความสัมพันธ์การสื่อสารทางพระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

1. จักขุ ตา รับสื่อสารได้จาก รูป ประ รูป ภาพ สันฐาน สี อาศัยภาษาที่ใช้ในการมองเห็นถึงจะรับและสื่อสารนี้ได้
2. โสตะ หู รับสื่อสารได้จากการได้ยิน ได้ฟัง ก็คือ สันตะ เสียง เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงทุ้ม ไพเราะ ไม่ไพเราะ ซึ่งสารบางชนิดไม่สามารถรับรู้ได้ด้วย เสียง เช่น จะมีใครอธิบายได้ว่า คนรูปหล่อจะมีเสียงอย่างไร คนผิวขาว จะมีเสียงต่ำหรือสูง
3. ฆานะ จมูก รับสื่อสารได้จากการได้ คันธะ กลิ่น คือ กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น กลิ่นฉุน ซึ่งเราก็บอกไม่ได้ว่าเสียงไพเราะ มีกลิ่นอย่างไร
4. ชิวหา ลิ้น รับสื่อได้จากการได้ รสหรือ รส เปี้ยว หวาน เผ็ด เค็ม จืด ซึ่งการที่จะสื่อสารให้เข้าใจว่า เค็ม มีรูป สี กลิ่น เสียง อย่างไม่ได้ จะสื่อสารว่า สิ่งนี้มี รส อย่างไร ก็ต้องสื่อผ่านลิ้น ก็จะมีรสเป็นอย่างไร
5. กาย รับสื่อได้จากการได้สัมผัส คือ นุ่ม อุ่น เย็น ร้อน หนาว แข็ง สารเหล่านี้จะสื่อได้ อาศัยกายสัมผัส
6. มโน ใจ รับสื่อได้จาก ธรรม ธรรมารมณ์ คือ ให้รู้ว่า สุข ทุกข์ สนุก ปิติ อิ่มเอิบ แซ่มนั่น เป็นต้น

ผู้รับสาร (receiver) ผู้รับสาร นอกจากจะประกอบด้วยองค์ประกอบของขั้นที่ 5 อายตนะภายใน - ภายในนอกดังกล่าวแล้ว พระพุทธศาสนาได้แบ่ง ระดับผู้รับสาร เสมอเหมือนบัว 4 เหล่า หมายถึง ระดับสติปัญญาของผู้รับสารเทียบได้กับ บุคคล 4 ได้แก่

1. **อุคฆฏัตัญญู (the intuitive)** คือ กลุ่มคนที่เทียบได้กับบัวพันธุ์ เป็นบุคคลที่ฉลาดมาก รู้เข้าใจอะไรได้โดยฉับพลันเพียงได้ยิน หรือ รับสารเพียงเล็กน้อย ก็สามารถเข้าใจทราบสารนั้นได้อย่างถูกต้องชัดเจนแทบไม่ต้องอธิบาย จึงเปรียบบุคคลประเภทนี้เหมือนดอกบัวที่อยู่พันธุ์ เพียงรอสัมผัส แสดงอาทิตย์ก็จะบานขึ้นในทันที
2. **วิปจิตัญญู (the intellectual)** คือ กลุ่มคนที่เทียบได้กับบัวกำลังปรึมน้ำ เป็นบุคคลที่ต้อง รับสารแล้วขยายอธิบายเพิ่มเติม ยกตัวอย่างประกอบ ก็จะเข้าใจสารได้อย่างถูกต้อง บุคคลประเภทนี้ เปรียบเหมือนกับดอกบัวที่อยู่เสมอน้ำที่จะบานในโอกาสต่อไป
3. **เนยยะ (the trainable)** คือ กลุ่มบัวที่อยู่ในน้ำ เป็นบุคคลที่เมื่อรับสาร ข้อมูล หลักธรรมอะไรลงไปแล้ว เป็นเรื่องยากที่จะรู้และเข้าใจ ซึ่งจะทำให้เข้าใจ ต้องสื่อสารแบบ ย้ำคิด ย้ำทำ บ่อยครั้งที่ 2 3 4 5 หรือ หลายๆ ครั้งถึงจะเข้าใจ เปรียบบุคคลประเภทนี้เหมือนบัวใต้น้ำ ที่ต้องใช้เวลานาน ที่จะโผล่พ้นน้ำ
4. **ปทปรมะ (an idiot)** คือ กลุ่มบัวในโคลนตม เป็นบุคคลที่รู้ได้แต่ตัวบท คือ ถ้อยคำเหมือนนกแก้วพูดภาษาคน ไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ สื่อสารอะไรไปไม่สามารถที่จะรับรู้ได้ไม่เข้าใจสาร แม้จะอธิบายก็ไม่อาจจะเข้าใจได้เปรียบเหมือนบัวที่จมอยู่ในโคลนตม ที่จะกลายเป็นอาหารของปลาและเต่า ไม่มีโอกาสที่จะขึ้นโผล่พ้นน้ำขึ้นมาได้

4.4.5 ปฏิกริยาตอบกลับ (feedback) ปฏิกริยาตอบกลับ คือ ผลจากการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ส่งสาร ข้อมูลไปยังผู้รับสาร แล้วผู้รับ สารเข้าใจรู้ความหมายเหมือนกันกับผู้ส่งสารหรือผู้รับสารในทางพระพุทธศาสนาเน้น เป้าหมาย สูงสุด คือ ความสงบสุข นิพพาน

สรุป

การสื่อสารเชิงพุทธ คือการสื่อสารบนพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นในศักยภาพตนเองและแต่ละบุคคลเชื่อมั่นในกฎของการกระทำซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย การสื่อสารทั้งตนเองและบุคคลอื่นเป็นการสื่อสารเชิงวัจนะและเชิงอวัจนะ ด้วยการเพียรสื่อสารเป็นไปในทางดี เพียรระวังจะไม่ทำการสื่อสารไปในทางที่ไม่ดี ด้วยสติ ด้วยปัญญา ในแต่ละขณะที่ทำการสื่อสารเพื่อให้ตนเองและผู้อื่น ในแต่ละขณะที่ทำการสื่อสารมีความสุขและทำให้ชีวิตดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม โดยไม่มีการเบียดเบียนกันไม่ว่าจะต่อตนเองหรือผู้อื่น

การสื่อสารเชิงพุทธในวิถีชีวิตสังคมล้านนา คือ วิถีชีวิตสังคมล้านนาที่มีความเชื่อศรัทธาในศาสนาพุทธอย่างมากที่เข้ามาเผยแผ่ในชาติพันธุ์ชาวล้านนาเกิดขึ้น ตั้งแต่ในอดีตที่บรรพบุรุษได้รับศาสนาพุทธเข้ามาในสังคมล้านนาและพบหลักฐานที่ปรากฏในจารึกล้านนา 186 หลัก มีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวล้านนา เรื่อง การทำบุญ มาจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ วิถีชีวิตชาวล้านนาจะมุ่งเน้นการทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ส่งผลให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง มีบทบาทหน้าที่ของวัดเป็นสถานที่สืบทอดวิชาความรู้ในหลักคำสอนพุทธศาสนาต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าสังคมชาวล้านนา มีความผูกพันกับวัด และมีความเชื่อ เรื่องการทำบุญ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จะทำให้ผู้ทำบุญมี แต่เรื่องดีงามจะคิดสิ่งใด ก็จะมีสมความปรารถนา เชื่อเรื่องคำสอนของพุทธศาสนาผู้นำไปปฏิบัติจะเกิดความสุข เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมทำดี ย่อมได้ดีทำชั่วย่อมได้ชั่ว เชื่อเรื่องนิพพานเมื่อบรรลุดุธรรมแล้ว ไม่ต้องมาเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงมุ่งในการทำความดีและการทำบุญทำทาน เชื่อเรื่องพระบรมธาตุ พระธาตุของพระพุทธเจ้า เมื่อได้กราบไหว้และบูชาจะเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เป็นต้น สิ่งทีกล่าวมาแล้วข้างต้น บ่งบอกถึงความสำคัญของการสื่อสารเชิงพุทธ ทำให้ชาวล้านนาในอดีตได้สื่อสารสิ่งที่ดีงามมายังชาวล้านนาในยุคปัจจุบันจนเกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญจึงได้สืบสานต่อมาด้วยความศรัทธาเห็นคุณค่าสิ่งที่บรรพบุรุษมอบให้ และการนำหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจและอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานรับรู้ให้มีความเกรงกลัวต่อบาปกรรมและอกุศลต่าง ๆ ชาวล้านนามีความเชื่อว่า ผู้กระทำความดีแล้วจะมีความสุขเจริญรุ่งเรืองและอยู่เย็นเป็นสุข ส่วนผู้ที่ทำความชั่วย่อมได้รับผลแห่งความชั่วนั้น การสื่อสารเชิงพุทธจึงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และสังคมล้านนามาตั้งแต่อดีตที่บรรพบุรุษได้นำมาปฏิบัติจนเกิดเป็นสิ่งที่มีความดีงาม เป็นวัฒนธรรมที่ควรแก่การรักษาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชาวล้านนา การสื่อสารเชิงพุทธ ได้เกิดขึ้น เพราะความศรัทธาของชาวล้านนาเอง และปัจจุบันยังสืบสานดำเนินตามบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่นดำเนินต่อไปอีกนานเท่านี้

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

กรรมา กุศลาลัย. อินเดียนทวีปน่าทึ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2544. หน้า 36.

เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

พระธรรมา นธิปัญญา. “การศึกษาบทบาทของพรอจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ในการเผยแผ่พุทธธรรม”

วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตถิ่นเชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่”

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พัชรินทร์ สุขประมุข, วิเศษ เพชรประดับ และเมธินี จิระวัฒนา. รูปและสัญลักษณ์แห่งพระศากยพท.

กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2532.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2534.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

_____ พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, 2544.

พระปลัดสมชาย กนต์สีโล. คู่มือนักเผยแผ่. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.

พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2531

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. สัญลักษณ์แห่งองค์ประกอบศิลปกรรมวิหารล้านนา, (เอกสารอัดสำเนา ม.ป.ป.)

วันชัย พลเมืองดี. เอกสารประกอบการสอนธรรมนิเทศ, เอกสารอัดสำเนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, 2549.

วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. สัญลักษณ์แห่งองค์ประกอบศิลปกรรมวิหารล้านนา, (เอกสารอัดสำเนา ม.ป.ป.)

แสง จันทร์งาม. พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2511.

เสถียร โปธิ์นันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พระนคร : บรรณาการ, 2513.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. พุทธศาสน์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช 2519.

สวณิต ยมาภัย. การสื่อสารของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : 28 การพิมพ์, 2526.

อวยพร พาณิช และ คณะ. ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.